

7. World Investment Report 2021: Investing in Sustainable Recovery, UNCTAD, 2021, https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf. Accessed 29 Sept. 2021.
8. Statistical data, World Trade Organization, 2021, https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm. Accessed 29 Sept. 2021.
9. Reports: The most Innovative Companies, Boston Consulting Group., 2021, <https://www.bcg.com/publications/most-innovative-companies-historical-rankings>. Accessed 30 Sept. 2021.
10. News Archive 2020, Novartis Corporation, <https://www.novartis.com/news/news-archive>. Accessed 1 Oct. 2021.
11. Annual reports 2020, Johnson & Johnson, 2021, <https://www.jnj.com/about-jnj/annual-reports>. Accessed 1 Oct. 2021.
12. Annual report 2020, Bayer, 2021, <https://www.bayer.com/en/media/integrated-annual-reports>. Accessed 1 Oct. 2021.
13. News Archive 2020, Arvinas, <https://ir.arvinas.com>. Accessed 1 Oct. 2021.
14. Press Release, CureVac N.V., 2021, <https://www.curevac.com/en/2021/06/16/curevac-provides-update-on-phase-2b-3-trial-of-first-generation-covid-19-vaccine-candidate-cvncov/>. Accessed 1 Oct. 2021.
15. Annual reports 2020, Phillips N.V., 2021, <https://www.results.philips.com/publications/ar20>. Accessed 1 Oct. 2021.
16. Annual reports 2020, Pfizer Inc., 2021, <https://investors.pfizer.com/financials/annual-reports/default.aspx>. Accessed 1 Oct. 2021.
17. Annual report 2020, BioNTech SE, 2021, <https://investors.biontech.de/annual-reports/>. Accessed 1 Oct. 2021.

УДК 339.5

doi: 10.15330/apred.1.18.157-168

Клювак О. В.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКСПОРТУ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ МИРНОГО ТА ВОЄННОГО ЧАСУ

Львівський національний університет імені
Івана Франка,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра безпеки інформації та бізнес-
комунікацій,
вул. Університетська, 1, м. Львів,
79000, Україна,
тел.: 067 827 07 37,
e-mail: oksana_klyuvak@ukr.net,
ORCID ID : 0000-0003-3383-926X

Анотація. Система міжнародної торгівлі є одним із ключових драйверів розвитку світового господарства в умовах глобалізаційних процесів, яка передбачає наявність експорту-імпорту товарів та послуг. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню різних аспектів функціонування системи експорту, необхідно констатувати, що не достатньо висвітленою і вивченою залишається сфера експорту послуг. Важливість дослідження інноваційного розвитку експорту послуг України поглиблюється тим, що після повномасштабного вторгнення росії на територію України товарний експорт зазнав значного скорочення та потребує тривалого часу на його повне відновлення.

У статті розглянуто сутність експорту послуг крізь призму його чотирьох моделей, а саме: транскордонне надання послуг, споживання за кордоном, комерційна присутність, присутність фізичної особи. Проаналізовано структуру зовнішньої торгівлі послугами України у 2021 року та встановлено, що перспективною сферою експорту України в умовах сучасної

російсько-української війни є сфера телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг.

Розроблено підхід до формування системи інноваційного розвитку підприємств сфери послуг у контексті експортної стратегії України, глобалізаційних процесів та умов воєнного стану. Систематизовано основні інструменти підтримки експорту послуг України в умовах російсько-української війни та заакцентовано увагу на доцільності активізації та реалізації європейської концепції смарт-спеціалізації регіонів.

Запропоновано напрям удосконалення системи експорту України в умовах воєнного та повоєнного часу, який передбачає:

– реалізацію європейської концепції смарт-спеціалізації регіонів, спрямованої на сферу послуг, зокрема креативну, туристичну, рекреаційну та інформаційну індустрію тих територій України, які зазнали менших втрат внаслідок широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил російської федерації;

– модель розвитку експортоорієнтованих підприємств сфери послуг на засадах FinTech інновацій, використання технологій Індустрії 4.0 та еко-інноваційності.

Ключові слова: експорт послуг, експортоорієнтовані підприємства, експортна стратегія, інновації, смарт-спеціалізація, російсько-українська війна.

Kliuvak O. V.

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SERVICES EXPORT OF UKRAINIAN IN CONDITIONS OF PEACE AND WAR

Ivan Franko National University of Lviv,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Information and Business
Communications security,
Universytetska str., 1, Lviv,
79000, Ukraine,
tel.: 067 827 07 37,
e-mail: oksana_klyuvak@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0003-3383-926X

Abstract. The system of international trade is one of the key drivers of the development of the world economy in the context of globalization that contains exports-imports of goods and services. Despite the large number of papers dedicated to the functioning of the export system it should be noted that the sphere of export of services has been insufficiently studied and highlighted. The importance of the research of innovative development of exports of services of Ukraine is deepened by the fact that the export of goods has declined significantly after a full-scale military russian invasion into Ukraine and its complete recovery will take a long time.

The essence of the export of services through the prism of its four models (cross-border supply of services, consumption abroad, commercial presence, the presence of natural persons) is considered in the article. The structure of foreign trade in services of Ukraine in 2021 is analyzed. It is established that the sphere of telecommunications, computer and information services is a promising area of export specialization in conditions of modern russian-ukrainian war.

The approach to the formation of the system of innovative development of enterprises in the service sector in the context of Ukraine's export strategy, globalization processes and martial law is developed. The main tools of services export support of Ukraine in conditions of the russian-ukrainian war are systematized and the particular attention is focused on expediency of activating and implementing the European concept of smart specialization of regions.

The direction of improving the export system of Ukraine in wartime and postwar times is suggested. It takes into account:

– the implementation of the European concept of smart specialization of regions focusing on the service sector, in particular the creative, tourist, recreational and information industries of those territories of Ukraine that have suffered less due to full-scale invasion of Ukraine by the armed forces of the russian federation;

– model of development of export-oriented enterprises in the service sector based on FinTech innovations, use of Industry 4.0 technologies and eco-innovation.

Keywords: export of services, export oriented enterprises, export strategy, innovations, smart-specialization, russian-ukrainian war.

Вступ. Експортна діяльність є не лише вагомою складовою економічного зростання країни, адже забезпечує приплив іноземного капіталу, суттєве наповнення державного бюджету, зміцнює позиції національної валюти, але й формує національний бренд. Через широкомасштабне вторгнення в Україну збройних сил російської федерації український експорт зазнав значного скорочення та втрат, а система експорту українських товарів і послуг в цілому зіткнулася із викликами непередбачуваного характеру. Тому відновлення експорту та пошук альтернативних шляхів реалізації експортного потенціалу України в умовах війни є одним з нагальних питань не лише на національному рівні, але й у масштабах світової економіки. У даному контексті та, ураховуючи складність реалізації товарного експорту у сучасних умовах, питання удосконалення системи експорту послуг України та забезпечення інноваційного розвитку експортоорієнтованих підприємств залишаються недостатньо дослідженими.

Проблемам та теоретико-прикладним аспектам у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємств, розвитку експортного потенціалу та інноваційності в експорті присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів [1,3,4,6,7]. Зокрема, питанню оцінювання інноваційної компоненти експортної діяльності України та стимулювання експорту присвячені публікації науковиці Ю. В. Полякової [3]. У праці [4] закордонних науковців аналізується інноваційні складові розвитку експортоорієнтованих підприємств у сучасних умовах. Аспект підвищення рівня експортного потенціалу України у довоєнний період висвітлено у праці [6]. Автори Мних О.Б., Сапотницька Н.Я. досліджують особливості інноваційної діяльності експортерів в умовах глобалізації бізнесу [7].

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз та обґрунтування напрямів інноваційного розвитку експорту послуг України в умовах мирного та воєнного часу. У процесі написання статті застосовано різні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, за допомогою абстрактно-логічного методу, методів індукції та дедукції, узагальнення й класифікації висвітлено сутність та теоретичні основи формування системи експорту послуг. За допомогою методів економічного аналізу здійснено аналізування структури зовнішньої торгівлі послугами України у 2021 року. Графічний метод застосовано для наочного відображення формування системи інноваційного розвитку підприємств сфери послуг у контексті експортної стратегії України, глобалізаційних процесів та умов воєнного стану. Для теоретичних узагальнень, формування висновків та обґрунтування напрямів удосконалення системи експорту України в умовах воєнного та повоєнного часу використано абстрактно-логічний метод, методи системного аналізу і системного підходу.

Результати. Світова організація торгівлі виокремлює чотири моделі надання послуг або експорту послуг: транскордонне надання послуг, споживання за кордоном, комерційна присутність, присутність фізичної особи (табл.1).

Моделі надання або експорту послуг відповідно роз'яснень Світової організації торгівлі

Table 1

Models of supply or export of services according to the explanations of the World Trade Organization

Назва моделі надання послуг	Особливості надання послуги	Присутність надавача послуг	Приклади експорту послуг
Модель 1: Транскордонне надання послуг («транскордонне постачання»)	<i>Споживач залишається на території своєї країни, при цьому послуга перетинає національні кордони, а постачальник перебуває в іншій країні. Кошти надаються (оплата) в країні споживача.</i>	Надавач послуги не присутній на території країни надання послуги	– бізнес-консультування; – маркетингові послуги; – дистанційне навчання та тренінги; – надання консультаційних послуг іноземцям.
Модель 2: Споживання за кордоном	<i>Споживач виїжджає за межі території своєї країни і споживає послуги в іншій країні. Кошти надаються (оплата) в країні постачальника.</i>	Надавач послуги не присутній на території країни надання послуги	– туристичні послуги та послуги, пов'язанні з подорожами; – навчання, стажування, участь у науково-освітніх заходах; – надання послуг з розміщення нерезидентам на митній території країни.
Модель 3: Комерційна присутність	<i>Для надання послуг у більшості випадків необхідно встановити комерційну присутність за кордоном, аби забезпечити тісний контакт зі споживачем на території його країни на різних етапах виробництва і надання послуг, а також після їх надання</i> Надання послуг через комерційну присутність передбачає виробництво, розповсюдження, маркетинг, продаж і доставку.	Надавач послуги присутній на території надання послуги	– медичні послуги, що надаються лікарнею в іноземному володінні, навчання в школі іноземного володіння, а також послуги місцевих відділень або філій іноземних банків; – фінансові послуги банків, інвестиційних компаній, страхових компаній; – послуги постачання: доставка, складування, логістика; – надання послуг з розміщення нерезидентам на території за межами країни (за умови наявності філії підприємства, надання послуг у готельних ланцюгах).

Продовження табл. 1

<p>Модель 4: Присутність фізичної особи</p>	<p>Надання послуги на території країни споживача іноземної фізичною особою, яка діє самостійно або за дорученням свого працедавця.</p>	<p>Надавач послуги присутній на території надання послуги</p>	<p>– послуги гостьових лекторів, запрошених консультантів, експертів, коучів; – гастрольні тури артистів; – надання послуг готельних гідів від вітчизняного підприємства на території інших держав (супровід іноземців (наприклад, з території інших держав до поселення у готелі)</p>
---	--	---	---

Розробка автора.

Наведені у таблиці 1 способи торгівлі послугами розрізняються за двома основними критеріями:

– походження постачальника і споживача послуги; під походженням зазвичай розуміється громадянство (якщо йдеться про фізичну особу) або місце інкорпорації (реєстрації) компанії;

– місце знаходження постачальника і споживача послуги в момент надання послуги характер цієї територіальної присутності (постійна або тимчасова).

Якщо розглядати експорт послуг України у довоєнний період, тобто у період до повномасштабного вторгнення росії на територію України, можна стверджувати, що основною його складовою було надання транспортних послуг, що склало 40,4% від сумарного експорту послуг країни у 2021 році, а також телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг, що склало 29,3 % від сумарного експорту послуг країни у 2021 році. В умовах війни та післявоєнний період для стабілізації позицій на зовнішніх ринках, Україна може зосередитися на експорті інформаційних послуг та містити значну інноваційну складову експортної діяльності. Крім того, надання цих послуг не вимагає географічної близькості країни-імпортера, і дозволяє Україні значно розширити ринки збуту та повністю розірвати торгівельно-економічні відносини з країною-агресором (табл. 2) [1].

Відповідно до Крос–секторальної експортної стратегії України, яку розроблено на виконання Плану завдань і заходів з реалізації Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2019–2023 роки, пріоритетне значення для посилення спроможності України експортувати інноваційні послуги мають наступні кроки:

– посилення інноваційної екосистеми України та підтримка бізнес–середовища, яке сприятиме розвитку інновацій, підприємницькій активності та зростанню експорту;

– розробка фінансових послуг та інструментів підтримки бізнесу та інноваторів для швидкої розробки та масштабування інноваційних товарів і послуг з високою доданою вартістю та експортним потенціалом;

– розвиток навичок та компетенцій українських підприємців, менеджерів, науковців, інноваторів та компаній у сфері створення й комерціалізації інновацій на глобальних ринках.

Структура зовнішньої торгівлі послугами України за видами у 2021 року, у тис. дол. США

Structure of foreign trade by types services in 2021, thsd. USD

Найменування послуги згідно із КЗЕП	Експорт	Частка послуги в загальному експорті (%)	Імпорт	Частка послуги в загальному імпорті	Сальдо
1. Послуги з переробки матеріальних ресурсів	1528014,8	11,6	10182,0	0,1	1517832,8
2. Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	298833,6	2,2	75014,2	1	75014,2
3. Транспортні послуги	5314659,4	40,4	1733675,1	22,8	3580984,3
4. Послуги, пов'язані з подорожами	337430,9	2,6	1578014,9	20,8	-1240584,0
5. Послуги з будівництва	53608,6	0,4	52630,8	0,7	977,8
6. Послуги зі страхування	121249,0	0,9	129727,0	1,7	-8477,9
7. Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	91880,4	0,7	509827,9	6,7	-417947,5
8. Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	60498,8	0,5	607379,5	8	-546880,7
9. Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	3856569,3	29,3	661873,6	8,7	3194695,7
10. Ділові послуги	1437293,0	10,9	1115883,4	14,7	321409,6
11. Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	47112,7	0,4	21114,2	0,3	25998,5
12. Державні та урядові послуги	9307,0	0,1	1098063,5	14,5	-1088756,5
Разом	13156457,5	100%	7593386,1	100%	5563071,4

Джерело: [2].

У системі інноваційного розвитку експортоорієнтованих підприємств сфери послуг можна виокремити наступні елементи:

– суб'єкти, які створюють попит на інноваційні продукти (місцеві та іноземні споживачі (резиденти та нерезиденти), уряди та компанії (наприклад, як частина ланцюга створення вартості));

– постачальники інновацій – головним чином, це компанії, бізнес або стартапи, але також цю функції можуть виконувати урядові організації чи ГО (громадські організації). Постачальниками інновацій можуть бути самі підприємства сфери послуг, а також підприємства, які постачають інновації для підприємств сфери послуг з метою удосконалення їхньої діяльності та виходу на зовнішні ринки (наприклад, FinTech компанії, краудфандигові платформи тощо);

– сприятливе зовнішнє середовище (зокрема бізнес–середовище, інноваційно-експортноорієнтовані урядові стратегії, комерційно–орієнтована освітньо-наукова система, яка задіяна у теоретичних і прикладних наукових дослідженнях та розробках (R&D));

– посередники, які можуть, наприклад, надавати допомогу у комерціалізації результатів R&D, надавати інноваційні фінансові послуги, послуги еко-сертифікації тощо.

У цій системі особлива увага приділяється значенню міжнародних зв'язків та інтеграції України у глобальний простір. Основними перешкодами на шляху розвитку українських підприємств у глобальній еко-системі є:

– обмежений попит на інноваційні послуги з боку іноземних кінцевих споживачів, великих компаній та держав;

– слабкі міжнародні зв'язки та повільна інтеграція української економіки у глобальну систему;

– слабкі зв'язки у межах інноваційної екосистеми, зокрема між бізнесом та новими технологічними компаніями, а також між освітньою галуззю, бізнесом та державою;

– інфраструктура є особливо слабкою через обмежене фінансування та розпорошеність заходів з підтримки інновацій та бізнесу.

До ключових проблем, які обмежують інноваційний експорт можна віднести:

– обмежену співпрацю на національному та міжнародному рівнях;

– обмежений доступ до фінансування;

– обмежений доступ до міжнародних ринків;

– несприятливе середовище для винаходів та розвитку інновацій (від відсутності сучасного обладнання до відсутності єдиної інноваційної політики);

– недостатній розвиток та поширення еко-технологій (рис. 1) [3, 4]

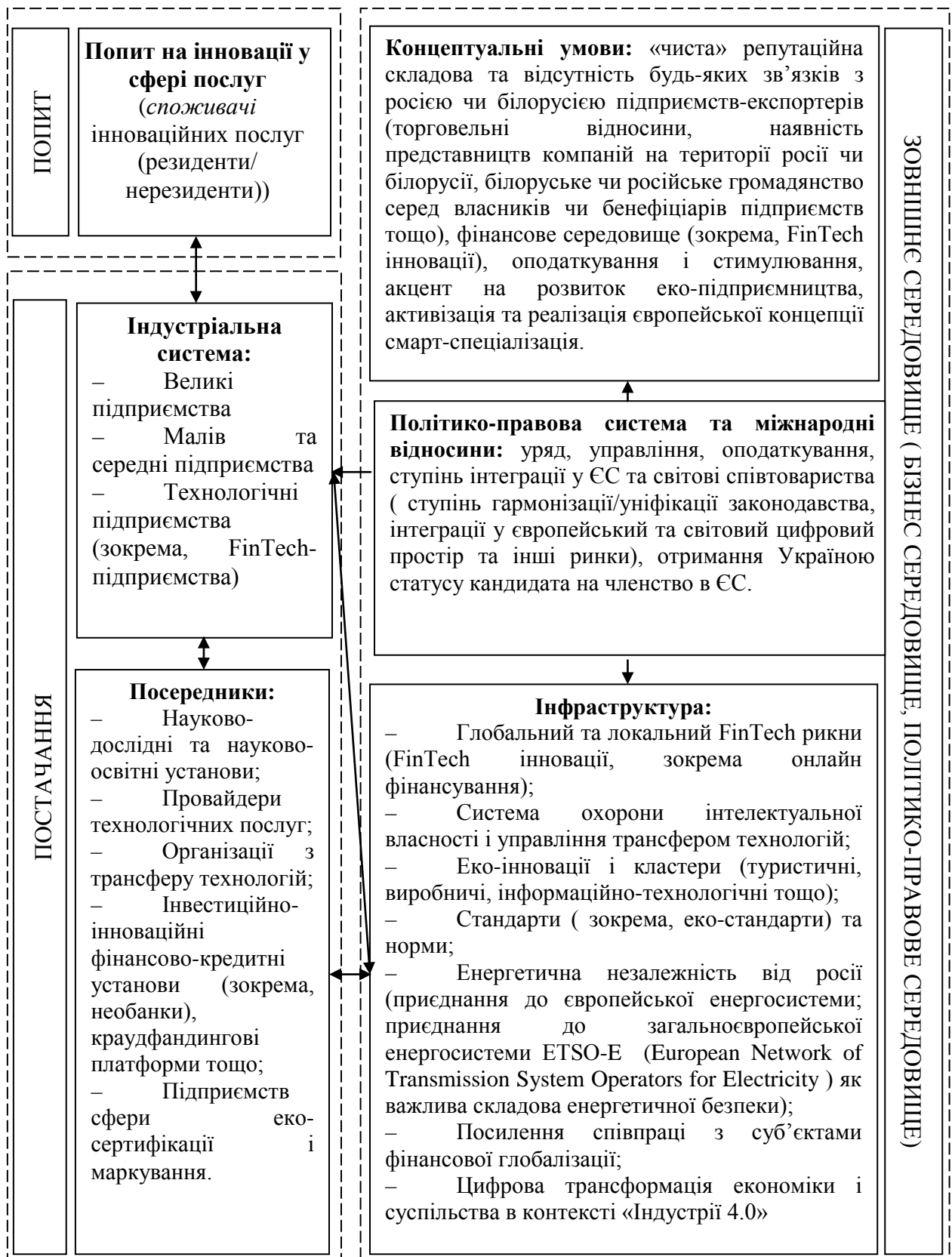

Рис. 1. Система інноваційного розвитку підприємств сфери послуг у контексті експортної стратегії України, глобалізаційних процесів та умов воєнного стану
Fig. 1. The system of innovative development of enterprises in the service sector in the context of Ukraine's export strategy, globalization processes and martial law

Розробка автора.

Для забезпечення експорту інноваційних, конкурентоспроможних послуг з високою доданою вартістю в умовах війни потрібно досягнути наступні стратегічні цілі на макро- та мікрорівнях:

–розбудова інноваційної екосистеми України для розвитку інновацій та створення сприятливого бізнес–середовища;

–розвиток та використання інноваційних фінансових послуг на рівні підприємств та інноваторів;

–розвиток навичок та компетенцій українських підприємців, управлінців, науковців, інноваторів та бізнесу, які застосовуватимуться для розробки та комерційного застосування інновацій на міжнародному рівні (табл. 3)

Таблиця 3

Цілі інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах глобалізації та у контексті експортної стратегії України

Table 3

Goals of innovative development of enterprises in the service sector in conditions of globalization and in the context of export strategy of Ukraine

Стратегічні цілі	Напрями реалізація цілі
Макрорівень	
1. Розбудова інноваційної екосистеми України для розвитку інновацій та створення сприятливого бізнес–середовища	1. Посилення та розширення відносин між науково-дослідними установами, бізнесом і державою в межах інноваційної екосистеми; 2. Удосконалення бізнес–, регуляторного та політичного середовища для розвитку інновацій; 3. Налагодження міжнародних зв’язків національної інноваційної системи для підтримки партнерства, бізнес–контактів та інвестицій у розвиток інновацій; 4. Створення офісів/програм з трансферу технологій (ТТО) на базі ключових науково-дослідних та науково-освітніх установ з урахуванням глобальних тенденцій; 5. Розробка Національної програми «розумних» спеціалізацій у сфері послуг у рамках Експортної стратегії України; 6. Стимулювання розвитку підприємств сфери послуг за допомогою заходів податкового стимулювання, гранів або спільного фінансування, можливостей міжнародну міжнародної співпраці (зокрема, з ЄС).
Мікрорівень та макрорівень	
2. Розвиток та використання інноваційних фінансових послуг	1. Полегшення українським інноваторам та підприємцям доступу до інструментів фінансування на кожному етапі інноваційної діяльності, доступ до міжнародних краудфандингових платформ з метою забезпечення наявності джерел фінансування розвитку інновацій з державними гарантіями/забезпеченням 2. Створення розвиненої інфраструктури, яка дозволить оперативно створювати інноваційні продукти для експорту; 3. Активне використання FinTech інновацій у діяльності підприємств сфери послуг: краудфандингових платформ; онлайн фінансування; систем онлайн платежів.
3. Кадровий розвиток	1. Розвиток освітніх та тренінгових заходів у сфері управління інноваціями та підприємництва для забезпечення успішного експорту інноваційних послуг; 2. Підвищення рівня навичок менеджерів, інноваторів, науковців та інших фахівців, які працюють у сфері послуг.

Складено на основі: [5-7].

Отже, інновації все більше стають критично необхідною передумовою для розвитку високопродуктивної, конкурентоспроможної та зростаючої економіки, яка здатна генерувати експорт послуг з високою доданою вартістю та інтегруватися до глобальних ланцюгів створення вартості. Проте, українські малі та середні підприємства відзначають нестачу фінансових інструментів та технічної інфраструктури як головні фактори, що обмежують спроможність до експорту послуг. Дуже мало підприємств спроможні швидко створювати інноваційні продукти, готові до експорту на міжнародні ринки.

Тому, необхідним у системі інноваційного розвитку експортоорієнтованих підприємств сфери послуг є:

– об'єднання зусиль бізнесу, уряду та науково-дослідних/науково-освітніх установ;

– використання сучасних фінансових технологій (FinTech інновацій) з метою виходу на зовнішні ринки, зокрема онлайн фінансування/кредитування, краудфандингові платформи тощо;

– інтеграція підприємств у глобальну інноваційну еко-систему;

– європейська інтеграція та посилення міжнародних зв'язків (інтеграція до Єдиного цифрового ринку ЄС, акцент на смарт-спеціалізації регіонів тощо);

– посилення ролі нових туристичних, інформаційних, технологічних, виробничих кластерів, хабів, неурядових організацій та бізнес-асоціацій.

В умовах сучасної російсько-української війни розроблені та функціонують інструменти підтримки експорту послуг, основними серед яких є: платформа з пошуку міжнародних проєктів для українських підприємців «Biz For Ukraine», ініціатива «The Supply Chain Resilience platform», B2B-платформа «Do Business With Ukrainians» та страхування зовнішньоекономічних договорів (контрактів) ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» (ЕКА). Проте найбільш дієвим інструментом розвитку і підтримки українського експорту послуг може стати активізація та реалізація концепції смарт-спеціалізації у сфері послуг, що сприятиме інноваційному розвитку експортоорієнтованих підприємств інформаційної індустрії, креативної індустрії, туристичної індустрії та інших підприємств невиробничої сфери регіону (табл.4).

Таблиця 4

Інструменти підтримки експорту послуг України в умовах російсько-української війни

Table 4

Export support instruments in the service sector of Ukraine during the russian-ukrainian war

Напрями підтримки експорту послуг	Інструменти підтримки експорту послуг
Підтримка експорту послуг у сферах ІТ, креативної індустрії, інжинірингу, консалтингу	Інструмент підтримки: «Biz For Ukraine» для українських компаній, які мають можливість дистанційно надавати сервісні послуги для іноземних компаній.
Захист міжнародних ланцюгів постачання	Інструмент підтримки: Ініціатива «The Supply Chain Resilience platform», яка передбачає пошук міжнародних партнерів, захист міжнародних ланцюгів постачання (збереження, реструктуризація або заміна існуючих ланцюгів), а також пошук/пропозиція компонентів та послуг, необхідних для підтримки ІТ сфери та цифрових послуг.

Просування українського малого та середнього бізнесу за кордоном	Інструмент підтримки: B2B-платформа «Do Business With Ukrainians», яка дає можливість іноземним замовникам працювати з малими та середніми бізнесами з України у таких сферах: розвиток бізнесу, консалтингові послуги з розвитку бізнесу, розробка та продаж програмного забезпечення, освіта, інженерно-конструкторські послуги, послуги з управління фінансами та іншими активами, ІТ-послуги, логістичні/транспортні послуги, маркетингові та рекламні послуги, туризм, організація заходів тощо.
Страховання зовнішньоекономічних договорів (контрактів)	Інструмент підтримки: Послуга страхування зовнішньоекономічних договорів (контрактів) ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» (ЕКА), яка передбачає страхування дебіторської заборгованості за зовнішньоекономічним договором на умовах відстрочки платежу до 180 днів та урегулювання збитку експортера.

Складено на основі:[8, 9]

Висновки. Таким чином, у контексті удосконалення системи експорту України в умовах воєнного та повоєнного часу доцільним є:

– активізація та реалізація європейської концепції смарт-спеціалізація як підходу, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний та експортний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні. Слід зазначити, що смарт-спеціалізація регіонів України не повинна обмежуватися виробничою сферою, зокрема промисловістю, яка зазнала значних втрат внаслідок широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил російської федерації, а й скеровуватися на сферу послуг (невиробничу сферу), зокрема креативну, туристичну, рекреаційну та інформаційну індустрію тих територій України, які зазнали менших втрат внаслідок широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил російської федерації;

– розвиток експортоорієнтованих підприємств сфери послуг у контексті експортної стратегії України та глобалізаційних процесів на засадах FinTech інновацій, використання технологій Індустрії 4.0, еко-інноваційності, участі у кластерах тощо.

1. Долгова Л., Іваненко В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємницьких структур в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Path of Science*. 2021.7(10), 2007-2016. doi.org/10.22178/pos.75-8.
2. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами за видами. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення : 30.05.2022)
3. Полякова, Ю. Інноваційний компонент експортної діяльності. *Підприємництво та інновації*. 2020. (11-1), 32-36. doi.org/10.37320/2415-3583/11.5
4. Ortigueira-Sánchez L. C., Welsh D. H.B, Steinc W. C. Innovation drivers for export performance. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*. 2022. Volume 1, Issue 2. doi.org/10.1016/j.stae.2022.100013
5. Крос-сектор «Торговельна інформація та просування експорту». URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення : 30.05.2022)
6. Кульганік О. М. Ефективність системи державного стимулювання експорту. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8341> (дата звернення: 31.05.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.65.

7. Мних, О., Сапотницька, Н. Поява нових експортних можливостей українських підприємств на міжнародних конкурентних ринках як стратегічний пріоритет формування інноваційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2018. (1-2), 75-80. URL: <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/233/295> (дата звернення : 30.05.2022)
8. Експорт в умовах війни. URL: https://export.gov.ua/business_during_war (дата звернення : 30.05.2022)
9. Kliuvak O., Vagner I. System of formation, evaluation and increasing of the level of international investment attractiveness of enterprises of the tourism industry in the context of innovative development. *Zeszyty naukowe WSTiE*. 2020. tom 17, rocznik IX, numer 1, S. 60-76. URL: <https://zn.wste.edu.pl/images/zn17a.pdf> (дата звернення : 30.05.2022)

References

1. Dolgova, L., & V. Ivanenko. "Foreign Economic Activity of Business Structures in Ukraine: Problems and Prospects of Development." *Path of Science*, vol. 7, no 10, 2021, pp 2007-2016. doi.org/10.22178/pos.75-8.
2. "Structure of foreign trade by types services." SSC of Ukraine, www.ukrstat.gov.ua/. Accessed 30 May 2022.
3. Poliakova, Ju. "Innovation component of export activities." *Entrepreneurship and Innovation*, no. (11-1), 2020, pp. 32-36. doi.org/10.37320/2415-3583/11.5
4. Ortigueira-Sánchez, L. C., Welsh, D. H. B, and W. C. Steinc. "Innovation drivers for export performance." *Sustainable Technology and Entrepreneurship*. vol. 1, is. 2, 2022. doi.org/10.1016/j.stae.2022.100013
5. "Cross-sector Export Strategy "Trade Information and Export Promotion"." Ministry of Economy of Ukraine, me.gov.ua. Accessed 30 May 2022
6. Kulhanik, O. "The effectiveness of the system of state export incentives." *Efektivna ekonomika*, vol. 11, 2020, www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8341. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.65. Accessed 31 May 2022
7. Mnykh, O, and N. Sapotnitska. "Appearance of new export features of Ukrainian enterprises on international competitive markets as a strategic priority for formation of innovative economy." *Innovative economy*, no.1-2, 2018, pp. 75-80, inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/233/295. Accessed 30 May 2022
8. "Export during the War." *Diia Bussiness*, export.gov.ua/business_during_war. Accessed 30 May 2022.
9. Kliuvak, O., and I. Vagner. "System of formation, evaluation and increasing of the level of international investment attractiveness of enterprises of the tourism industry in the context of innovative development." *Zeszyty naukowe WSTiE*, no. 17, IX, 1, 2020, pp. 60-76, zn.wste.edu.pl/images/zn17a.pdf. Accessed 30 May 2022

УДК 339.923

doi: 10.15330/apred.1.18.168-186

Родіна О.Г.¹, Данів Р.В.²

ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра міжнародних економічних відносин,
вул. Чорновола, 1, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
¹тел.: 099-282-11-22,
e-mail: Rodinaoksana78@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-9516-0936

²тел.: 095-497-91-20,
email: roksolana.petruniak.18@pnu.edu.ua,